

Orebladet

Årg. 23

Nr. 2-2020

Medlemsblad for
Trøndelagsavdelinga av Norsk Botanisk Forening

Introduserer onsdagsturen
Stem på årets villblomst 2021
Hvitkurle
Turreferater 2020
Ekskursjoner og møteprogram 2021

OREBLADET ISSN 1501-4924

Orebladet utgis av: Norsk Botanisk Forening, Trøndelagsavdelinga (NBF-TLA)

Postadresse: NTNU Vitenskapsmuseet, Seksjon for naturhistorie, 7491 Trondheim

e-postadresser:

orebladet@nbf-tla.org

Foreningen: post@nbf-tla.org

Ekskursjoner: ekskursjon@nbf-tla.org

Nettadresse: <http://www.nbf-tla.org>

Facebook: <https://www.facebook.com/trondelagsavdelinga>

Redaktør: Anders Lorentzen Kolstad

Abonnement: Bladet utgis med to digitale nummer i året og sendes ut alle medlemmer i NBF-Trøndelagsavdelinga og andre abonnenter. Fra 2021 vil bladet være gratis for alle.

Manuskripter: Manuskripter bør sendes som vedlegg til e-post. Enkel linjeavstand. Overskrifter utheves. Norske plantenavn skal brukes der disse finnes. Latinske navn skal stå i kursiv etter det norske navnet uten bruk av bindestrek eller parentes. For øvrig minst mulig formatering. Figurer og tabeller bør sendes som egne vedlegg, ikke veves inn i teksten. Legg gjeme ved liste med figur- og tabelltekster i eget dokument og henvis med korresponderende figur- og tabellnummer i den løpende hovedteksten.

Illustrasjoner: Redaksjonen ønsker illustrasjoner i form av digitaliserte strektegninger, diagrammer eller foto (unntaksvis papirkopier eller dias). Merk foto som skal returneres med navn og returadresse.

Frist for manuskripter:

Vårnummer: 15. april.

Høstnummer: 1. november

Styret i NBF-TLA: Styret i NBF-TLA:

Olav Dahle Svanholm, leder. Arne Jakobsen, nestleder. Malene Østreng Nygård, sekretær. Marte Fandrem, Solfrid Helene Lien Langmo og Jürgen Wegter.

Ekskursjonskomité: Einar Værnes, leder. Anders Lorentzen Kolstad og Ingerid Angell-Petersen.

Revisor: Jan Erik Kofoed, Ottar Michelsen.

Valgkomité: Anders Gjervan.

e-postadresse? Om du sender en e-post til oss vil du bli påminnet om møter, ekskursjoner og andre foreningsaktiviteter. Husk å gi oss

beskjed om du bytter e-postadresse.

Forside: Vierstarr (*Carex x grabamii*). Foto: Einar Værnes, tatt under florakartlegging i Verdal

Introduserer «onsdagsturen»

Da er vinteren over oss og vi kan se tilbake på nok en sommer med botanisering, og snart også begynne å glede oss til den neste. Kanskje har du sittet noen kvelder og mimret under arbeidet med å velge ut plantebilder til årets fotokonkurranse? Selv har sommeren min vært fullspekket av botanisering i form av naturtypekartlegging og annet feltarbeid. Det betyr dessverre også at jeg ikke har hatt anledning til å delta på noen av årets ekskursjoner i regi av foreningen, om enn så fristende de hortes ut. Dette er det flere som sikkert kjenner seg igjen i? Som medlem i ekskursjonskomiteen de siste snart 4 årene har jeg nok tenkt at oppmøtet på turene har vært bare sånn middels. Men det betyr bare stort potensiale for forbedring!

Ett grep som vi i komiteen gjør fra neste år er å introdusere 'onsdagsturen' som et ledd i å øke forutsigbarheten og forhåpentligvis oppmøtet på planteturene våre. Første onsdag i måneden, fra mai til september, blir det plantetur. Så det er bare å krysse av i kalenderen. Et foreløbig program finnes sist i dette bladet. Så da er det bare å ønske god tur, og god jul.

Varme hilsener,
Anders L. Kolstad
redaktør

Bli med og stem på årets villblomst 2021

Norsk Botanisk Forening
v/ Kristin Steineger Vigander
Foto av forfatteren, unnatt hvor annet er skrevet.

I 2021 skal vi for sjette år på rad finne en villblomst som kan få den gjeve tittelen Årets Villblomst. Da vil vi gjerne at du skal være med på å bestemme hvilken blomst det blir.

I 2020 ble skogstorkenebb *Geranium sylvaticum* kåret til Årets Villblomst. Norsk Botanisk Forening kom frem med 9 kandidater som ble presentert på Facebook, på NBF sin hjemmeside, og i diverse botaniske blad. Og det kom inn mange stemmer, men det var skogstorkenebb som toppet listen og som har hatt den verdige tittelen i snart et år.

Vi beholder de samme kandidatene som vi hadde i fjor, men i stedet for den som vant i 2020 har vi foreslått en ny plante, nemlig engkall. Vi har jo flere arter engkall i Norge, de mest kjente er storengkall og småengkall, og vi slår disse sammen til én kandidat.

Nedenfor finner du en presentasjon av hver av artene, samt en forklaring på hvordan du kan stemme. Hver person har kun anledning til å stemme på én plante (enten det er via vår nettside eller på e-post).

Når Årets Villblomst er kåret, vil vi skrive artikler om planten og presentere den med ord og bilder både på Facebook og i botaniske tidsskrifter, og vi vil oppfordre folk til å lete etter den og registrere den på artsobservasjoner.no.

Avstemning

På facebook (både i Villblomster-gruppa og Norsk Botanisk Forening sin gruppe) og på NBF sin hjemmeside kan du finne mulighet for å stemme. Gå inn på <https://>

Figur 1. Øverst: Hanekam *Lychnis flos-cuculi*. Nederst: stortrantebær (*Oxycoccus palustris*, t.v.) og småtranebær (*O. microcarpus*, t.h.; foto: Jan Wesenberg).

botaniskforening.no/aaretsvillblomst - der vil du finne alle kandidatene, og kan velge hvilken plante du ønsker å stemme på. Frist for avstemning er 15.januar. Hvis du ikke ønsker å stemme via nettet, kan du sende en e-post med ditt forslag til aaretsvillblomst@botaniskforening.no, så vil din stemme bli telt opp sammen med de andre.

Her er en presentasjon av de ni kandidate-

ne som er nominert til Årets Villblomst 2021:

1. Hanekam *Lychnis flos-cuculi* (Nellikfamilien)

Hanekam er lett gjenkjennelig på sine rosa kronblad som er dypt firefliket. Planten blomstrer i juni-juli, og vi kan gjerne finne den i veikanter, på fuktige enger og strandenger.

2. Tranebær *Oxycoccus* sp. (Lyngfamilien)

Vi tar med både stortranebær *Oxycoccus palustris* og småtranebær *O. microcarpus*, og regner dem som én kandidat. Tranebær er en krypende plante som brer seg ut på torvmosetuer i myr. Blomstene er rosa og sitter på tynne skaft. De tykke vintergrønne bladene sitter spredt på stengelen. Tranebær får bær som kan minne om tyttebær. Stortranebær har småhårete blomsterskaft, småtranebær er snau.

3. Engkall *Rhinanthus* sp. (Snylterotfamilien)

Vi tar med både storengkall *Rhinanthus angustifolius* og småengkall *Rhinanthus minor*, og regner det som én kandidat. Det kan være vanskelig å se forskjell på disse to, men storengkall er påfallende blek i toppen, mens småengkall kan være litt brunaktig. Småengkall har rett kronrør, nedbøyd underleppe og håret griffel som ikke stikker frem fra hjelmen, mens storengkall har salrygget kronrør, rett underleppe og glatt griffel som stikker ut. Vi har også andre arter og underarter i engkallfamilien, som lodnekall, kystkall og fjellkall.

4. Marianøkleblom *Primula veris* (Nøkleblomfamilien)

Denne planten blomstrer veldig tidlig om våren, og er forholdsvis vanlig nord til Trøndelag. Det knytter seg mange sagn til marianøkleblom, og den har mange lokale navn. De fleste sikter til plantens liket med et nøkkelknippe. Blomstene er sterkt gule, og det sitter flere blomster på hver stengel.

Figur 2. Øverst: storengkall (*Rhinanthus angustifolius*). Nederst: småengkall (*R. minor*).

5. Bergfrue *Saxifraga coryleodon* (Sildrefamilien)

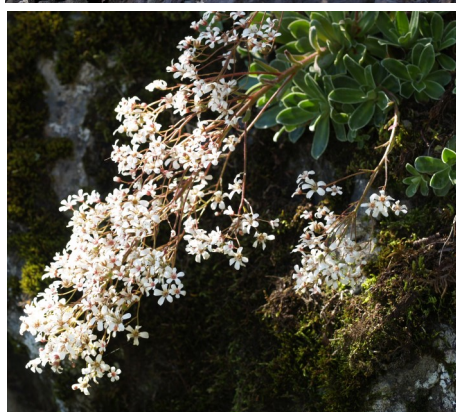
Bergfrue er en imponerende sildreplante som ikke kan forveksles med andre planter. Blomstene er hvite, og sitter i en blomsterstand med vanligvis 50-200 blomster. Planten vokser i bratte, fuktige klippevegger på kalkrik berggrunn. Bergfrue regnes som Norges nasjonalblomst, sammen med røsslyng *Calluna vulgaris*.

Figur 3. Marianøkleblom (*Primula veris*).

6. Olavsstake *Moneses uniflora* (Lyngfamilien)

Olavsstake er 5-15 cm høy, og er en fler-årig plante med vintergrønne blad. Planten har bare én blomst på hvert av sine overjordiske skudd. Den hvite kronen har form som en 5-takket stjerne. Olavsstake er relativt vanlig på Østlandet, spesielt i høyere-liggende strøk, men finnes mer spredt

Figur 4. Bergfrue (*Saxifraga cotyledon*).

nordover til Finnmark.

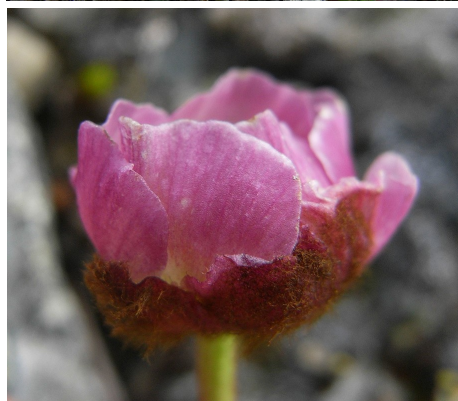
7. Liljekonvall *Convallaria majalis* (Aspargesfamilien)

Denne vakre planten med de hvite klokkeformete blomstene som dufter så godt er en vanlig vårplante nord til Nordland. Den får etter hvert gulrøde bær. Hele planten er giftig.

8. Bergveronika *Veronica fruticans*

Figur 5. Fra øverste til nederste rad: olavstake (*Moneses uniflora*), liljekonvall (*Convallaria majalis*), bergveronika (*Veronica fruticans*).

Figur 6. Issoleie (*Ranunculus glacialis*).

(Maskeblomstfamilien)

Bergveronika er en flerårig urt eller nesten dvergbusk med sterkt blå blomster som står i en halvskjerm. Den blomstrer rundt juni på berg og grus og på kalkrik grunn i fjellet. Bladene er tykke og blanke.

9. Issoleie *Ranunculus glacialis* (Soleiefamilien)

Issoleie er en høyfjellsplante som blir 5-25 cm høy, med store blomster som i begyn-

nelsen er hvite, men som etter hvert skifter farge til dyprosa. Bladene er tykke, blanke og oppflikete. Planten vokser på grus og snøleier fra Telemark til Finnmark, og er rødlistet som nær truet (NT) i Norge.

Hvitkurle

Ingerid Angell-Petersen (tekst og foto)

Første gang jeg så hvitkurle (*Pseudorchis albida*) var på hytta i Morgedal, for snart 60 år siden. Etter det har den blitt stadig sjeldnere, og den vokser ikke på hyttetomta der lengre. Derfor var det ekstra morsomt da jeg fant den bare 20 m fra hytteveggen vår i Bårsetlia ved Stråsjøen i Selbu. Bårsetlia er sørvendt og artsrik, og har mye kalkholdig og delvis myrlendt grunn. Her har det vært slått tidligere, men nå beites det bare med sau, som det dessverre blir stadig færre av. Det vokser en god del hvitkurle i øvre del av lia, men det er lett å overse den. Det er brudespore, nattfiol, skogmarihand og flekkmarihand som fanger oppmerksomheten. Ellers er det mye stortveblad og en del grønnkurle og korallrot. Lenger ned i lia er det også engmarihand og blodmarihand, og muligens lappmarihand.

Det er flere funn av hvitkurle i området rundt Stråsjøen, dessuten nær toppen av Grønfjellet, der den vokser sammen med fjellhvitkurle (*Pseudorchis straminea*). Her er det også kalkholdig grunn, med mye reinrose og tirltunge på rabbene, samt noe fjellnøkleblom og litt rødsildre.

Hvitkurlen blir 10-30 cm, og fjellhvitkurlen 5-20 cm. Hvitkurlebladene er friskt grønne, mens fjellhvitkurlen har gulgrønne blader. Hvitkurlen har mange små, gråhvite og

Figur 7. T.v: Hvitkurle (*Leucorchis albida*), Bårsetlia 19.07.2020. T.h: Fjellhvitkurle (*P. straminea*), Grøn fjellet 19.07.2019.

tettsittende blomster i et smalt aks, mens fjellhvitkurle har noe færre, litt større, gulhvite og ikke så tetsittende blomster. Det er kanskje lettest å bruke blomsterleppa til å skille dem fra hverandre. Hos hvitkurle er midtflikene på blomsterleppa større enn sideflikene, og hos fjellhvitkurle er de tre flikene like store og jevnlange.

Begge artene er mest vanlig på kalkholdig grunn i slåtte og beitemarker. De trives best med sein slått og ingen gjødsling, men beiting er også gunstig. De finnes også i mer naturlig åpne områder som myrer og rasmarker, både under og over tregrensa.

Hvitkurle er nær trua (NT) og i tilbakegang siden voksestedene er i tilbakegang på

grunn av gjengroing og opphør av drift, spesielt i lavlandet. Den er fortsatt noe vanligere i seter- og fjelltraktene, der den kan vokse sammen med fjellhvitkurle. Fjellhvitkurle er vanligere, og ikke rødlistet. Tidligere ble hvitkurlene plassert i samme slekt som brudespore, og det var nok hvitkurlen Sigrid Undset tenkte på da hun kalte en av bøkene sine for «Gymnadenia» (Fægri 1970; Norges planter).

I høst samlet jeg inn frø til den nasjonale frøbanken. 17. juli merket jeg ca 20 blomstrende planter i Bårsetlia med blomsterpinne og rød tråd, og tok GPS posisjon på dem. Blomstringen var ganske sen i år på grunn av sen snøsmelting. Modningen

Figur 8. T.v: Hos fjellhvitkurle er de tre flikene på blomsterleppa like store og jevnlange. T.h: Hos hvitkurle er midtfliken på blomsterleppa større enn sideflikene.

ble også sen, og da jeg skulle samle inn frø 20. september var de få fruktene jeg fant fremdeles temmelig grønne. Jeg er derfor nokså usikker på om det ble noen modne frø fra dem. Dessuten var de fleste fruktstandene borte, antagelig spist av sau. Kanskje jeg lykkes bedre neste år!

På Lian vokser det hvitkurle i engene der det er satt i gang med rydding og skjøtsel. På ei lita eng litt øst for det området som skjottes sto det 10-20 hvitkurler i blomst både i fjor og i år. Her fant jeg en god del modne fruktstander, og fikk samlet frø fra flere planter.

Turreferat fra ekskursjoner 2020

Botanikk for nybegynnere – Dragvoll

3.juni

Turen startet på den store parkeringsplassen på Dragvoll, og vi botaniserte først

langs åkerkant og veikant i retning mot Estenstadmarka. På Stokkanhaugen så vi på bakketimian før vi gikk opp og så på rikmyrsfloraen på Stokkmyra. Ni deltakere var med.

Villblomstenes dag

14. juni

Årets versjon av villblomstenes dag ble gjennomført som vanlig, tross koronarestriksjoner. I alt sju turer ble gjennomført i Namsos, Lian (Trondheim), Ørland, Lade (Trondheim), Levanger, Indre Fosen og Stjørdal.

Svartkurletur

4. juli

På medlemsmøtet på Oppdal kulturhus 3. februar hadde Astrid Dalslån et foredrag om svartkurleengene på Vammervollan. Vi fikk ordnet med en ekskursjon til området i blomstringstida for orkideene, og Oddbjørn Dalslån som har oppsynsansvar for svartkurle i området tok oss med på om-

visning lørdag 4. juli. Oddbjørn fortalte om historien til området og forvaltningen av svartkurleengene. Vi så massevis av svartkurle, brudespore, grønnkurle og varianter (og hybrider?) innenfor flekk-/skogmarihandgruppen. Etter omvisningen gikk en mindre gruppe lenger opp i liene mot Vammeraksla og fant en rik fjellflora med reinrose, fjellhvitkurle, snøsildre, skåresildre og reinmjelt. 19 deltakere.

Sørlande

6. juli

Den årlige åpne dagen på Sølendet ble gjennomført 6. juli med strenge koronarestriksjoner. Det var påmelding i forkant, begrenset til 50 personer, og det ble også antallet som deltok på omvisninga. Omvisninga ble leda av Asbjørn Moen og tok ca 3 timer. Den bestod av en kort orientering om arbeidet i reservatet og en vandring langs naturstien med demonstrasjon av plantearter og orientering om forskning og skjøtselsarbeid.

Innsamling av frø fra rødlistearter

18. juli

Norge har et mål om å samle frø fra 5 populasjoner av 75% av de truede planteartene i Norge til nyttår 2020, for å sikre at man har en frøbank i tilfelle en art blir utryddet. Kristina Bjureke ved Naturhistorisk museum leder dette arbeidet, og vår forening har blitt forspurt om å være med å samle frø fra Trøndelag. Vi har sett på listene for å finne arter vi kan bidra med, og har organiserte leting etter planter i Kongsvoll/Knutshømrådet. Vi hadde først en tur 18. juli for merking av forekomster for senere frøinnsamling. Funnene ble merket med en blomsterpinne med rød tape, og koordinater ble sikret. Merke-

de arter: smånøkkel, småfrøstjerne, småsøte, dvergssyre, issoleie, snøsøleie, gullrublom, grannsildre, norsk malurt. Deltakere på merkingen var Einar Værnes, Olav Dale Svanholm, Henriette De Riter, Grete Nestaas, Geir Arne Evje og Bård Haugsrud. Einar Værnes og Vibeke Vange dro opp 4. september for å se om modne frø kunne finnes. Det var vanskelig å finne igjen en god del av merkepinnene. En del arter var nedvisnet og uten frø. Vi sikret oss i alle fall noen frø av småsøte, dvergssyre og grannsildre. I tillegg har flere enkeltpersoner i foreningen samlet frø fra arter som hengepiggefrø, gåsefot, hvitkurle og brunskjene.

Floraregistrering

7-9. august

Årets registreringstur gikk til Juldalen i Verdal i området rundt Bryggneset og Juldalsvollen. Selv om det bare var en deltager (Einar Værnes) ble resultatet at i alt 209 observasjoner av 153 arter ble rapportert inn til Artsobservasjoner.no. Årets registreringer kan finnes i artsobservasjoner ved å søke på «Karplanter», registrert 07.08.2020 – 09.08.2020 på prosjekt «Midt-norsk lokalfloraprojekt». Det ble også tatt belegg til NTNU-Vitenskapsmuseet av 50 arter, der en god del av dem ikke var belagt i kommunen de siste 50 år. Ingen av funnene hadde rødlistestatus. En utførlig rapport er utgitt gjennom SABIMA som har gitt økonomisk støtte til turen.

Botanikk for nybegynnere - Lian

19. august

Turen startet på Lian stasjon. Vi startet med å se på geitrams (blomsterbygning, frøspredning og økologi), og så også på en del vanlige arter ved trikkestasjonen. Der-

etter gikk vi langs skiløypa opp til utsikten, og ned over jordene tilbake til trikkestasjonen. Vi så på en god del arter, noen i blomst og mange med frukter (bl.a. reinfann, krattmjølke, kattefot, smalkjempe, dunkjempe, skogstjerneblom, vanlig ryllik, nyseryllik, stortveblad, nattfiol, harerug, hundegras, enghavre, sølvbunke, smylebunke m. fl.). Nær flaggstangen fant vi ganske mange bakkesøter i blomst, og et par eksemplarer av vanlig marinøkkel. Vi så også på beitene og snakket om skjøtsel i området. En av deltagerne hadde hester på beite her, og kunne fortelle litt om det. Været var fint, og det regnet som var varslet kom da vi var ferdige. 12 deltagere (alle kvinner).

Nordelva

19. september

Vi hadde en felles registreringstur med Trondheim sopp- og nyttevekstforening til området like nord for Nordelva naturreservat (kystregnskog). Vi registrerte hovedsakelig sopp (95 arter) og karplanter (147), men også en del moser (25), lav (24) og fugler (11). Funnene er rapportert i Artsobservasjoner. Totalt åtte deltakere.

Sund

14-15. oktober

To av våre medlemmer deltok på på regnskogkurs for nybegynnere. Turen ble arrangert av Norsk Lavforening, og var en introduksjon til kystgranskog/boreal regnskog, lav og kartlegging og registrering av arter i felt. Kurset er i samarbeid med regnskogslinja på Sund folkehøgskole.

Ekskursjoner 2021

Dette blir selvfølgelig et foreløpig program og mye kan endre seg innen neste plante-

sesong. Men det vi håper skal være fast, er tidspunktet. Fra og med neste år vil det være fast plantetur den første onsdagen i måneden. Dette kaller vi for «onsdagsturen».

Onsdagsturer:

Varmbu, Melhus

5. mai. Her er det tidlig vår. Vi leter etter tysbast og bakkefiol.

Dragvoll

2. juni. Nybegynneretur med turleder.

Hommelvik til Flatholman

7. juli

Grønlia, Lade

4. august. Vi ser på slåtteeeng, med et sideblikk mot insektslivet.

Lianjordene

1. september. Nybegynneretur med turleder.

Andre ekskursjoner:

Villblomstenes dag

20 juni

I 2021 fyller Villblomstenes dag 20 år!

Denne dagen markeres felles i Danmark, Sverige og Norge for alle naturinteresserte som vil oppdage og lære mer om vår fargerike natur! I 2020 arrangerte Trøndelagsavdelinga 8 turer. Klarer vi 20 turer i 2021 i anledning 20-års jubileet?

Børsetlia ved Stråsjoen i Selbu

10 juli

Dette blir en dagstur der vi blant annet ser på rikmyr og orkideer. I dette glimmerskiferområdet finnes blod-, eng-, skog- og flekkmariehånd, samt nattfiol, stortvedblad og kvitkurle.

Florakartlegging

Det er noe usikkert om det blir florakartlegging i år siden det har vært veldig dårlig oppmøte i flere år på rad. Om det blir gjennomført så kan det være aktuelt å flytte seg tilbake til Selbu kommune og kartlegge for eksempel i de bratte liene sørvest for Selbusjøen, eller i området rundt Stråsjøen og Prestøyen. Mer info kommer.

Møteprogram 2021

Møtene i botanisk forening—Trøndelagsavdelinga kalles Botanisk aften. Kun en botanisk aften er klart i skrivende stund. Følg med på nettsidene, facebook, eller mail for oppdatert program.

1 februar:

«Verdens restaureringstiår begynner nå! Botanikk og naturrestaurering fra Hjerking til New York».

Foredragsholder er Dagmar Hagen, seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning NINA.

1 mars:

Habitater i Trøndelag: kulturmark + årsmøte.

Info om foredragsholder kommer.

12. april:

Vegetasjonsendring i overgangen mellom skog og fjell—effekter av klimaendring og utmarksbruk.

Vi hører ofte at skogen invaderer fjellet som følge av klimaendringer. Men gjør den det? Og hvordan er det med annen vegetasjon i overgangssonen? Kryper den også oppover? Foredragsholder er Jørn Olav Løkken.

Innhold

Introduserer onsdagsturen	3
Bli med å stem på året villblomst 2021	3
Hvitkurle	8
Turreferat 2020	10
Ekskursjoner og møteprogram 2021	12